

Történelem

Tankönyv a XII. osztály számára

Alexandru Barnea
(szakirányító)

Vasile Aurel Manea

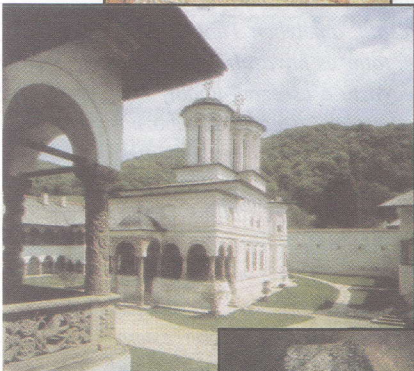
Eugen Palade

Bogdan Teodorescu

A XII. osztályban a TÖRTÉNELEM tantárgy tanulmányozása által a következő kompetenciák szerezhetők meg:

1. a szaknyelv hatékony használata és a hatékony szakkommunikáció;
2. a demokratikus állampolgári hozzáállás és cselekvés gyakorlása;
3. a történelmi források tanulmányozásához szükséges elvi ismeretek és módszerek alkalmazása;
4. az állandó tanulást elősegítő eszközök használata.

I. NÉPEK ÉS TÖRTÉNELMI TÉRSÉGEK

A románok rómaisága a történészek szerint	4
<i>Esettanulmány:</i> *Gh. I. Brătianu a Fekete-tenger szerepéről	10
Új területek és civilizációk felfedezői (XV–XIX. század)	12
<i>Esettanulmány:</i> *A románokról – ahogyan a külföldiek látták	18
Román utazók idehaza és a nagyvilágban.	20

II. EMBEREK. A TÁRSADALOM ÉS AZ ESZMÉK VILÁGA

Falvak, mezővárosok és városok Európában és a románok lakta térségben. . .	26
A modernizációról alkotott elképzelések a XIX–XX. századi Európában . .	30
Etnikai és vallási sokszínűség Romániában. Politikai megoldások	36
A XX. század a demokrácia és a totalitarizmus között	40
<i>Esettanulmány:</i> *A demokrácia kiépítése és a totalitárius ideológiák Romániában. Emberek, tettek, eszmék	48
Románia alkotmányai	50
<i>Esettanulmány:</i> *Intézmények és állampolgári jogok	56
ISMÉTLÉS/SZÁMONKÉRÉS: Az ország és a lakosai	58

III. ÁLLAM ÉS POLITIKA

Központi állami intézmények és helyi autonómiák a románok lakta térségben . .	60
A román állam keletkezése – a politikai tervezetektől Nagy-Románia létrehozásáig . .	64
<i>Esettanulmány:</i> *A „nemzeti párttól” a többpártrendszerig	70
Az állam szerepének újraértelmezése az első világháborútól a Schuman-tervig	72
Románia a II. világháború után	78

IV. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

A román térség az újkor kezdetéig: diplomácia és konfliktus között.	88
Románia és Európa. A „keleti kérdés”-től a XX. századi nagy szövetségekig . .	94
<i>Esettanulmány:</i> *A román diplomácia képviselői a középkortól a XX. századig . .	100
Románia a hidegháború korában	102
<i>Esettanulmány:</i> *A román diplomácia a Varsói Szerződés és az európai integráció között	108
ISMÉTLÉS/FELMÉRÉS:	
Nemzetközi kapcsolatok: konfliktus és együttműködés	110

V. A VALLÁS ÉS VALLÁSOS ÉLET

Egyház és iskola	112
Vallási védnökség és kulturális identitás Európában és a románok lakta térségben. A románok és a „keleti kérdés”	118
<i>Esettanulmány:</i> *Románia és a vallási tolerancia a XX. században	124
ISMÉTLÉS/SZÁMONKÉRÉS:	
Emberi sors, politikai sors	126

Aranyból készült kereszt, Hisztria, VI. sz.

1

„Elsősorban a románok származásáról szóló eszméből, miszerint ők a Traianus Daciájába hozott római telepések ivadékai, vezethető le számos egymással rokon és egymással összefüggő nézet, amelyek együttesen a románok római eredetéről szóló történelmi kategóriát alkotják. Ezek az egymást kiegészítő nézetek: a római elem megmaradása az Aurelianus által elhagyott Daciában a népvándorlás idején, a románok egységes nemzet-tudata az általuk benépesített területen, a román nyelv latin eredetének gondolata, egyes népszokások és hagyományok lényegének római eredete.”

(A. Ambruster:
A románok római eredete. 1972.)

A NÉPEK ÉS TÖRTÉNELMI TÉRSÉGEK fejlesztet tanulmányozása során megszerezhető sajátos kompetenciák

1.1. A történelmi eseményeket és folyamatokat magyarázó interdiszciplináris felfogás és érvelés kialakítása.

3.1. A történelmi források összehasonlítása azzal a céllal, hogy megállapíthassuk hitelességüket és az általuk tartalmazott információk érvényességét.

*4.1. A történelem adta kedvező lehetőségek kihasználása a felnőttkori tanulás előmozdítására.

● A speciális kompetenciák (jártasságok) és a nekik alárendelt tartalmi vonatkozások, amelyek a megtanítandó törzanyagra vonatkoznak, minden olyan szak esetében kötelezőek, melyek a TÖRTÉNELEM tantárgyat heti 1 órában tanulják.

● Azokban az osztályokban, ahol a tantárgyat nagyobb óraszámokban tanulják, a csillaggal (*) jelölt kompetencia megszerzése is kötelező.

A románok római eredete a történészek szerint

A KÖZÉPKORI KRÓNIKÁSOK

Amint a keleti vándornépeknek a Kárpátok (*Carpații*) térségére kiterjedő uralmára jellemző „évezredes homály” oszladozni kezdett, rögtön feltűntek az első jelzések a románokról. Így, a bizánciak, a románok etnikai hovatartozását igen jól ismerték, legelőször egy VII. századi hadtudományi műben (*Strategikon*) említik őket. Az általuk beszélt nyelv miatt rómaiaknak nevezik őket, ez a megnevezés később is előfordul, VII. (Biborbanszületett) Konstantin (912–959) császárnál is. Ő *A Birodalom kormányzásáról* című művében így fogalmazott: „őket még rómaiaknak is nevezik, mert Rómából jöttek, és ezt a nevet viselik a mai napig”. Ugyanezt megerősítette Ióannész Kinnamosz is krónikájában, aki maga is járt a Dunától északra levő területeken, és a románokról feljegyezte: „Azt mondják, hogy egykoron Itáliából jöttek”.

A bizánciakhoz hasonlóan, a magyarok is folyamatosan érintkeztek a románokkal, s azok rómaisága ismert volt számukra. Béla király névtelen jegyzője, a *Gesta Hungarorum* (*A magyarok cselekedetei*) című krónikájában elmondja, hogy amikor a magyarok Pannóniába érkeztek, szlávokat, bolgárokat és „blakokat, vagyis a rómaiak pásztoraikat” találták ott. Egy évszázad múlva Kézai Simon a *Gesta Hunnorum et Hungarorum*-ban (*Hunok és magyarok cselekedetei*) azt írta, hogy a románok Pannóniában voltak a hunok jövevények, s Attila idejében a rómaiak városokban (*civitates*) laktak, majd visszatértek Itáliába, csupán a „vlachok, kik amazok pásztoraik és földművesei voltak, ők jószántukból maradtak Pannóniában”.

Amint a románok lakta térség Róma és a keresztény hittérítők érdeklődési körébe került, a pápai udvar is tudomást szerzett a románok létéről és hogy ők a „görög szertartást” követik, amely eretnekségnek számított a pápai kúria (udvar) felfogása szerint. Később a Román Országok (*Țările Române*) által, a törökök ellen folytatott harcok korától kezdve (a XIV. századtól), megnőtt az európaiak érdeklődése a románok iránt, a humanisták tanulmányozták eredetüket és történelmüket. Poggio Braccolini volt az egyik első olasz humanista, aki elfogadta a román nép római eredetét. A latin és a román nyelv számos közös eleme mellett ő tárta fel azt, hogy a Dunától (*Dunărea*) északra élő románok körében él annak a hagyománya, hogy a románok egy Traianus által alapított telepés közösség leszármazottai. Kortárs, Favio Biondo azt állította azokról a románokról, kikkel maga is találkozott Rómában, hogy „büszkén emlegetik római eredetüket”, majd Enea Silvio Piccolomini révén, aki II. Pius néven pápa lett, a románok római eredete bekerült az európai tudományos körforgásba. Konstantinápoly elestének idején (1453 körül) Laonikosz Khalkokondülész, egy Itáliában megtelepedett görög, aki igen jól ismerte a románok eredetének történetét, a Dunától északra élőket *dákoknak*, a folyamtól délre élőket *vlachoknak* nevezte.

Az itáliai humanisták felfogása az európai uralkodói udvarokban is elterjedt. Antonio Bonfini, aki Magyarország királyának, Mátyásnak az udvarában élt, így fogalmazott: a románok „a Traianus és a többi császár által Daciába küldött légiók katonáitól és telepeseiktől származnak”. Továbbá kifejezte csodálatát, hogy Róma ősi nyelve, a románok körében fennmaradt. Filippo Buonacorsi, a Jagellók (lengyel uralkodócsalád) udvari tanácsosa, bejárta Moldvát, ahol a helyieket megismerve megtudta, hogy a római telepeseiktől származnak.

A XVI. században a lengyel Jan Laski, Gnezno püspöke, a Lateráni Zsinaton (1514) Moldváról beszélve, jelezte a lakosság római eredetét „mivel ők azt mondják, hogy a rómaiak hajdani katonái”. Ugyanakkor, Nicolaus Olahus, az erdélyi származású európai hírnév humanista, aki maga is román eredetű volt, főművében, melynek címe *Hungaria* (1536), elsőként tesz hitet amellett, hogy a románok nyelvükben, szokásaikban és vallásukban egységesek. Majd a brassói származású Johannes Honterus az általa készített térképen (1542-ben) Dacia nevet írja a románok által lakott egész terület fölé.

A XVII. század jelenti a középkori román írásos műveltség korai fénykorát, ekkor keletkeztek az első román nyelvű krónikák. Grigore Ureche művében, *Moldova országának krónikájában* és Miron Costin *A moldvaiak nemzetsége* című munkájában így ír: „Rómától származunk, és az ő szavaik keverednek a mi beszédünkben”. Constantin Cantacuzino asztalnok, *Valachia országának története* c. művében fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy a dákok nem tűntek el a római uralom idején, népként fennmaradtak, valamint a románok [etnikai] egységét és folytonosságát emelte ki.

Következésképpen, elmondható, hogy saját római származásukat a románok már régtől fogva ismerték. Később a moldvai és a havasalföldi krónikások, akik ismerték a humanisták munkáit, a rómaiság ügyét a hagyományok területéről átemelik a történetírás eszköztárába. Ebből majd az Erdélyi Iskola (*Școala Ardeleană*, XVIII–XIX. század) kovácsol fegyvert azért, hogy az erdélyi románok felhasználhassák nemzeti és társadalmi egyenjogúságért vívott küzdelmeikben.

3

A moldvaiak ugyanolyan nyelvűek, szertartásúak, vallásúak, mint a havasalföldiek, ruházatban csak részben térnek el. (...) Beszédük és a többi vlach beszéde valaha római volt, hiszen a rómaiak telepítéséből származtak, jelenleg erősen eltér tőle, attól eltekintve, hogy számos szavuk érthető a latinul tudók előtt. (...) A vlahok azt mondják magukról, hogy ők a római telepeseiktől származnak.”

(N. Olahus, *Hungaria*. 1536.)

4

„Kézai Simon leírása nem csupán a rómaiak és a vlahok közötti szoros kapcsolatot ismeri el, hanem ki is emeli a római elemek folytonosságát ebben a térségben. Mi több, a szöveg tükrözi ama tény valóságát, hogy a rómaiak a dunai területeket a barbárok támadásai miatt hagyták el. A magyar krónikás elbeszéléséből világosan kiderül, hogy a romanizált lakosság tömegei – földműves-pásztorok elemek, melyeket a blakok néven emleget – helyben maradtak, s csupán a felsőbb réteg, a városiak, «a rómaiak», húzódtak vissza Itáliába.”

(Șerban Papacostea: *A románok a XIII. században*. 1993.)

2

„A külföldi tudósok munkáiban a XV. században megfogalmazott kijelentések teljes mértékben igazolják, hogy nem a moldvai krónikások fogalmazták meg először a román nép római származását. Valóban, a küllhoni tudósok az erre vonatkozó következtetéseiket a románok latin eredetéről, nem is annyira saját kutatásainak és felfedezéseiknek köszönhetik, hanem elsősorban a románok tanúságtételeinek, melyeket ők közvetlenül vagy közvetve ismerhettek meg.”

(Șerban Papacostea: *Az állam születése a román középkorban*. 1993.)

Keresztény monogrammal ellátott fogadalmi ajándék Berethalomból, IV. sz. bizonyítja, hogy a kereszténység elterjedt Erdélyben (Transilvania). (A rajzot a bécsi pápai nuncius küldte Rómába 1780-ban.)

ÖNÁLLÓ TEVÉKENYSÉG

1. A lecke szövege alapján határozzátok meg:
 - a) a románok rómaiságának eszméjét;
 - b) miben nyilvánul meg a rómaiság hagyománya a románoknál?
2. A 4. számú forrásból kiindulva keressétek meg és magyarázzátok: a) a különbséget a „rómaiak” és „blakok” között; b) azt az eseményt, mely kapcsolatba hozható a krónikás által leírtakkal.
3. A többi forrás felhasználásával válaszoljatok a következő kérdésekre: a) Mi volt a románok vallása, melyet „görög szertartásúnak” neveztek? b) Hogyan jöttek rá a humanisták a románok római eredetére? c) Mi hívta fel az európai tudósok figyelmét a románokra?